

Priebežná správa

Didaktická efektívnosť metódy CLIL na prvom stupni ZŠ vo vyučovaní cudzích jazykov

Projekt experimentálneho overovania

školský rok 2008/2009

Bratislava 2009

Vypracovali: Beata Menzlová, Eva Farkašová, Silvia Pokrivčáková

1. Úvod

Jednou z prioritných požiadaviek pri uplatnení sa jedinca v dnešnej spoločnosti je znalosť cudzích jazykov, čo sa zdôraznilo aj vstupom Slovenska do Európskej únie. Medzi jej základné požiadavky patrí cudzojazyčná gramotnosť, čo znamená ovládať dva cudzie jazyky okrem materinského. Cudzím jazykom sa venuje v súčasnosti čoraz viac pozornosti, pretože ich aktívne ovládanie prispieva k formovaniu osobnosti európskeho občana. Zároveň podporuje mobilitu v európskom vzdelávacom priestore a na trhu práce, zvyšuje konkurencieschopnosť a dáva predpoklad pre vytvorenie silného ekonomického priestoru a vytvára tiež efektívne podmienky pre celoživotné vzdelávanie.

Z funkcie jazyka (jazyk ako nástroj myslenia a dorozumenia) vyplýva potreba zavedenia nových foriem vyučovania cudzieho jazyka. V poslednom období pozorujeme nutnosť využívať cudzí jazyk ako pracovný jazyk. Aby sme žiakov mohli na túto požiadavku pripraviť, je potrebné do vyučovania zaviesť nové formy a metódy.

Z uvedených dôvodov bol vypracovaný projekt experimentálneho overovania *Didaktická efektívnosť metódy CLIL na prvom stupni ZŠ vo vyučovaní cudzích jazykov*, ktorý bol schválený Ministerstvom školstva SR dňa 20.5.2008 pod číslom CD-2008-9077.

CLIL (Content Language Integrated Learning) je metóda, ktorá využíva cudzojazyčné prvky vo výučbe iných predmetov (matematika, prírodoveda, výchovné predmety).

V prvej etape prejavilo záujem o spoluprácu 9 základných škôl:

1. Základná škola s materskou školou, 064 01 Chmeľnica 58
2. Základná škola, Hurbanova 128/25, 916 01 Stará Turá
3. Základná škola, Hrnčiarska 2119/1, 960 01 Zvolen
4. Súkromná základná škola, Oravská cesta 11, 010 01 Žilina
5. Základná škola, Hradná 22, 940 56 Nové Zámky
6. Základná škola, Polianska 1, 040 01 Košice
7. Základná škola, Rajčianska ulica 3, 821 07 Bratislava
8. Evanjelická základná škola, M. R. Štefánika 17, 036 01 Martin
9. ZŠ SSV, Skuteckého 8, 974 01 Banská Bystrica

Všetky uvedené školy mali skúsenosti s vyučovaním cudzieho jazyka od 1. ročníka; skúsenosti s metódou CLIL mali len 3 základné školy a to Základná škola

s materskou školou Chmeľnica, Súkromná základná škola Oravská cesta 11, Žilina a Základná škola Hradná 22, Nové Zámky. Tieto školy boli zaradené aj za účelom vzájomnej výmeny skúseností kvôli zvýšeniu kvality vyučovania CLIL metódou.

V priebehu pilotnej fázy mali základné školy (ZŠ) možnosť požiadať o dodatočné zaradenie do projektu experimentálneho overovania.

Do projektu sa dodatočne prihlásili a bolo zaradených ďalších 5 ZŠ:

- dňa 7.7.2008 Základná škola s materskou školou Riazanská 75, 831 03 Bratislava (schválené MŠ SR pod č. CD-2008-8247/15379-1:911),
- dňa 14.1.2009 sa do projektu začlenila Súkromná základná škola, Starozagorská 8, 040 23 Košice (schválené MŠ SR pod č. CD-2009-18506/1090-1:911),
- dňa 21.4.2009 Základná škola s materskou školou Odborárska 2, 831 02 Bratislava (schválené MŠ SR pod č. CD-2009-21472/6962-1:911),
- dňa 22.4.2009 Súkromná základná škola Wonderschool, Majerníkova 64, 841 05 Bratislava (schválené MŠ SR pod č. CD-2009-24081/13466-1:911),
- dňa 22.7.2009 Súkromná základná škola Galaktická 9, Košice (schválené MŠ SR pod č. CD-2009-24531/26469-2:911).

Na 11 školách sa vyučuje anglický jazyk a len na dvoch nemecký jazyk. Kvôli relevantnosti výsledkov experimentálneho overovania aj v nemeckom jazyku vítame záujem ďalších dvoch ZŠ, ktoré by aplikovali CLIL s nemeckým jazykom.

Dúfame, že sa nám podarí zaradiť do projektu aj školy, ktoré by používali metódu CLIL s ďalšími cudzími jazykmi (francúzsky, ruský, španielsky a taliansky jazyk).

2. Cieľ pilotnej fázy

Primárnymi cieľmi pilotnej fázy bolo vzdelávanie učiteľov a príprava metodických materiálov (napr. pracovné listy). V prvej etape vzdelávania boli učitelia oboznámení so základnými pojmami CLIL metódy, ktoré sa potom aplikujú v jednotlivých predmetoch, so zostavovaním metodických listov, vypracovaním pracovných listov, so spôsobmi práce s deťmi s rôznymi ťažkosťami (napr. hyperaktívne deti, poruchy pozornosti) ako aj praktickými cvičeniami a konkrétnymi úlohami v predmetoch matematika a prírodoveda v 1. ročníku ZŠ. Lektorkou vzdelávacích aktivít bola PaedDr. S. Pokrivčáková, PF UKF Nitra.

3. Priebeh

V rámci prípravnej fázy sa uskutočnili dve stretnutia s riaditeľmi a učiteľmi z experimentálnych škôl (február 2008), na ktorých sa dohodol postup a harmonogram činností v rámci projektu.

Realizovali sa otvorené hodiny na SZŠ Žilina (apríl 2008) a ZŠ Rajčianska, Bratislava (jún 2008) s následným rozborom a diskusiou.

Na ďalšom stretnutí (august 2008), ktorého sa zúčastnili aj riaditelia škôl, sa spresnil harmonogram a časovo-tematické plány. PhDr. E. Farkašová, VÚDPaP Bratislava, oboznámila prítomných s priebehom psychologického testovania žiakov experimentálnych tried 1. ročníka. Testovanie prebehlo v októbri 2008 v spolupráci s psychológmi v daných lokalitách (podrobnejšie v časti *Vyhodnotenie psychologického testovania*).

V novembri 2008 bola vytvorená web stránka v spolupráci s UKF v Nitre, na ktorej sú uverejnené informácie k danej problematike (metóda CLIL, metodické materiály pre učiteľov, učebné pomôcky a pod.). Súčasťou stránky je aj diskusné fórum pre učiteľov využívajúcich CLIL, ktoré slúži na výmenu názorov a skúseností z vyučovania (napr. pracovné listy).

V nasledujúcom období sa spoločne vytvárali vzorové metodické a pracovné listy pre matematiku a prírodovedu, takže učitelia sa prakticky oboznámili s princípmi a aplikáciou postupov. Tieto budú publikované v druhom polroku 2009 ako základné metodické materiály pre slovenských učiteľov cudzích jazykov.

V spolupráci s Metodicko-pedagogickým centrom na Ševčenkovej ul. v Bratislave sa vo februári, v máji a júni 2009 uskutočnilo priebežné vzdelávanie v rozsahu 22 hodín, ktorého sa zúčastnilo 45 pedagógov. Tematickým rámcom stretnutí bola *Metóda CLIL vo vyučovaní cudzích jazykov*. Účastníci na záver vypracovali vlastné pracovné listy a po komisionálnom preskúšaní dostali osvedčenia.

4. Vyhodnotenie použitých metodík

V priebehu školského roka boli použité nasledujúce metódy:

experimentálne overovanie didaktickej metódy,

psychologické testovanie (Obrázkový intelligenčný test a Kresba postavy),

dotazníkové zisťovanie názorov a postojov.

Experimentálne overovanie metodiky CLIL je kľúčovou aktivitou realizovaného projektu; dotazníkmi sme zisťovali údaje týkajúce sa práce učiteľov v experimentálnych triedach, ich skúsenosti a názory na metódu CLIL a prácu so žiakmi novými formami; vstupné vývinové podmienky detí boli sledované psychologickými testami.

Vyhodnotenie dotazníkov od učiteľov

Dotazník č. 1 vyplňali účastníci vzdelávania, ktoré sa realizovalo v spolupráci s MPC Bratislava, takže údaje sme získali aj od tých, ktorí priamo v experimente neparticipujú.

Relevantné pre nás boli len niektoré položky dotazníka, ktoré prehľadne uvádzame.

Dotazník č. 2 vyplňali učители, ktorí vyučovali v experimentálnych triedach.

Vyhodnotenie dotazníka č. 1 – Zisťovanie názorov a postojov učiteľov zúčastňujúcich sa na vzdelávacích aktivitách o CLIL

Dotazník bol administrovaný v priebehu vzdelávacích aktivít ŠPÚ (v spolupráci s MPC Bratislava) v priebehu mesiacov február – jún 2009. Dotazníkového zisťovania sa zúčastnilo 14 učiteľov, ktorých priemerná pedagogická prax bola 14 rokov (na vzdelávaní sa však zúčastnili aj začínajúci učители s niekoľkomesačnou praxou alebo veľmi skúsení učители s praxou nad 20 a 30 rokov). 10 respondentov boli kvalifikovaní učители pre 1. stupeň ZŠ a 4 učители boli kvalifikovaní pre výučbu cudzích jazykov ako akademických predmetov. 8 respondentov vyučujú anglický jazyk, 2 nemecký jazyk a 1 učiteľ ruský jazyk. 3 učители nevyučujú cudzí jazyk, ale spolupracujú pri uplatňovaní metodiky CLIL s kvalifikovaným učiteľom cudzieho jazyka.

Ako dôvod svojho záujmu o metodiku CLIL učители uvádzali predovšetkým záujem školy, na ktorej pracujú. Väčšina učiteľov bola vyslaná na vzdelávacie aktivity svojím zamestnávateľom, pretože škola v budúcnosti plánuje systematické uplatňovanie CLIL vo vzdelávaní. 5 učители vyjadrili svoj osobný záujem o metodiku CLIL a 4 učiteľov priviedla k metodike CLIL spoluúčasť na medzinárodných projektoch Comenius.

Zo zúčastnených respondentov 9 už metodiku CLIL vo svojej praxi aktívne uplatňujú (väčšina však začala až v školskom roku 2008/09), 5 učители chcú s jej uplatňovaním začať v čo najkratšom čase.

Na otázku, ktoré predmety učitelia považujú za najvhodnejšie pre integrovanie cudzieho jazyka a iného predmetu na 1. stupni ZŠ, najviac učiteľov uvádzalo prírodovedné predmety (matematika – 7 učiteľov, prvouka/prírodoveda – 7 učiteľov). Ďalej učitelia individuálne uvádzali všetky výchovné predmety (hudobná výchova, telesná výchova, výtvarná výchova, etická výchova a pracovná výchova). Iné predmety učitelia neuviedli.

Posledná otázka dotazníka smerovala na materiálne zabezpečenie aplikovania metodiky CLIL na 1. stupni ZŠ. Väčšina z 9 respondentov, ktorí už metodiku CLIL používajú, využíva na vyučovanie buď vlastné materiály (7 učiteľov) alebo upravené materiály z cudzojazyčných učebníc a internetu (7 učiteľov). Učitelia ešte využívajú hotové materiály zo zahraničných učebníc a rôzne hotové didaktické pomôcky (vzdelávacie DVD, časopisy, encyklopédie a pod.).

Vyhodnotenie dotazníka č. 2 – Zisťovanie názorov a postojov učiteľov zúčastňujúcich sa na experimentálnom overovaní metodiky CLIL

Dotazník bol administrovaný na konci školského roka 2008/09 (jún 2009) elektronickou formou. Dotazníkového zisťovania sa zúčastnilo 23 učiteľov. 10 respondenti boli kvalifikovaní učitelia pre 1. stupeň ZŠ a 13 učitelia boli kvalifikovaní pre výučbu cudzích jazykov ako akademických predmetov. 16 respondenti vyučujú anglický jazyk a 7 nemecký jazyk. Všetky otázky v dotazníku boli otvorené a týkali sa len integrovaného vyučovania cudzieho jazyka a prírodovedných predmetov (matematika a prvouka/prírodoveda):

Adaptácia žiakov na CLIL

Dopady využívania metodiky CLIL sú badateľné ihneď. Žiaci automaticky reagujú na angličtinu angličtinou, automaticky prechádzajú z jazyka do jazyka. Po istom čase žiaci začínajú v cudzom jazyku premýšľať (neprekladajú). Učitelia badajú rozdiely medzi žiakmi, ktorí CLIL aplikujú, a žiakmi, ktorí sa učia tradičnou alebo komunikatívnou monolingválnou metódou.

Slovná zásoba

Klasická metóda CLIL - učenie cez čítanie anglických textov – sa neosvedčila. Učitelia by privítali viac času na osvojenie si slovnej zásoby. Učitelia odporúčajú vytvoriť súbory kľúčových slov a tie sa učiť aj v cudzom jazyku. Neodporúčajú osvojovať si všetky potrebné alebo relevantné cudzojazyčné slová, pretože hrozí, že sa žiaci budú učiť viac cudzí jazyk na úkor predmetu a slovnej zásoby v materinskom jazyku. Učiteľ by sa mal sústrediť len na také slovné spojenia, ktoré sa najčastejšie opakujú (vítaná je tu pomoc rodených hovoriacich).

Problematika integrácie jazyka a predmetu

Potvrdila sa nevyhnutná spolupráca učiteľa cudzieho jazyka a učiteľa ostatných predmetov. Z hľadiska jazykového sa žiaci cítia istejšie, ich jazykové vedomosti sú stabilnejšie.

Všetci učitelia sa vyjadrili, že im veľmi pomohla nová reforma vzdelávania, pretože pri starom systéme bolo použitie metódy CLIL problematické (pri starých osnovách CLIL brzdil v predmete, žiaci mali problémy obsiahnuť celé učivo, ktoré bolo predimenzované).

Slabšie prospievajúci a integrovaní žiaci

Pri práci so žiakmi, ktorí majú slabšie výsledky a so žiakmi integrovanými, je nutné uplatňovať osobitné postupy odporúčané špeciálnym pedagógom.

Doterajšie hodnotenie metodiky CLIL učiteľmi

Výhodou metodiky CLIL je jej atraktivnosť a flexibilita. Žiaci sa na vyučovanie tešia, zvyšuje sa ich sebedomie. Nevýhodou je slabé materiálne zabezpečenie a veľká náročnosť pri príprave vlastných materiálov.

Vyhodnotenie psychologického testovania

Cieľom testovania bolo zistiť niektoré údaje súvisiace s vývinom poznávacích funkcií na začiatku edukácie. Použité boli skupinové metodiky, ktoré bude možné opakovane administrovať aj v ďalšom období (Obrázkový inteligenčný test a Kresba postavy).

Na základe výsledkov konštatujeme, že v experimentálnych triedach sa nachádzajú deti s rôznou vývinovou úrovňou, približne tak, ako je tomu v bežnej populácii. Triedy tak nemožno považovať za výberové, ale zodpovedajú obvyklým podmienkam. Do tried boli zaradení ako žiaci po odklade školskej dochádzky, tak aj predčasne zaškolení na základe odporúčania psychologického vyšetrenia.

Neverbálny inteligenčný test je zameraný najmä na zisťovanie kategórií myslenia (logické, analogické usudzovanie, zovšeobecňovanie a pod.). Priemerné skóre v uvedenom teste bolo 34,3 bodov, čo predstavuje úspešnosť riešenia 57,1%. Jednotlivé výkony sa pohybovali v pomerne veľkom rozpätí – od 12 po 53 bodov.

Naším zámerom je testovanie aplikovať opätovne vo 4. ročníku, aby sme zaznamenali zmeny alebo posuny vo výkonoch detí.

5. Záver

Prvý rok riešenia projektu experimentálneho overovania metódy CLIL považujeme za mimoriadne úspešný. Realizovalo sa množstvo aktivít, ktoré priniesli konkrétne výsledky

v podobe vypracovaných materiálov, učebných pomôcok a názorných praktických ukážok vyučovania s metódou CLIL.